

Прегледни рад

УДК: 338.482:343.9

Туристички криминалитет као изазов развоја дестинације

Вукан Славковић^{1*}

¹ Доктор правних наука, Ниш

Сажетак: Са развојем глобализације, све већа пажња у политици, медијима и науци усмерава се на проблем односа туризма и криминала у многим земљама. У исто време, проблеми туризма везани за злоупотребу дрога и алкохола, секс туризам и сл. наглашавају улогу кривичних дела и других кршења прописа које врше туристи током боравка у дестинацији. Овај рад омогућава критички преглед низа тема, укључујући кривична дела против туриста, званичну реакцију на туристички криминалитет, туристе као учиниоце преступних радњи, туризам и имовински криминал, означавање опасних туристичких места, успостављање безбедности у местима без државне контроле, сарадњу између правосуђа и других органа власти, као и низ других релевантних питања. У раду се анализирају појмови, идеје и емпиријски докази са три различита поља истраживања – криминологије, кривичног права и менаџмента у туризму.

Кључне речи: туризам, туристичка дестинација, имовински криминалитет, нарко-криминал, секс туризам

JEL класификација: K14, L83

Tourist crime as a challenge to the destinations development

Abstract: Along with the development of globalization, growing attention in politics, media and science is directed at the problem of the relationship between tourism and crime in a number of countries. At the same time, the problems of tourism related to drugs and alcohol abuse, sex tourism etc. emphasize the role of criminal offenses and other violations of regulations performed by tourists during their stay in the destination. This article provides a critical review of a range of topics, including criminal offenses against tourists, an official reaction to tourists criminality, tourists as offenders, tourism and property crime, marking dangerous tourist sites, establishing safety in areas without state control, cooperation between judiciary and other state authorities, as well as a range of other relevant issues. This paper analyzes the concepts, ideas and empirical evidence from three different fields of research - criminology, criminal law and and tourism management.

Keywords: tourism, tourist destination, property crime, drugs-related crime, sex tourism.

JEL classification: K14, L83

* vukanslavkovic@yahoo.com

1. Увод

У свакој области друштвених односа уређених правом, право не чине само прописи, већ и пословна пракса, судска и арбитражна пракса и правна доктрина (Васиљевић, 2005, стр. 2). Правна наука испуњава своју мисију ако критичким прилазом постојећој законодавној и судској пракси утире пут новој и напредној пракси стварања и примене права (Васиљевић, 2006, стр. 14). Према Франциску де Виторији, основно начело међународног права је право саобраћаја (*ius communicationis*), тј. право сваког члана једне државе да путује и живи у другој држави, односно дужност сваке државе да код себе толерише странце који јој не наносе зло.² Спречити право на слободан међународни саобраћај исто је као лишити људе личне слободе, јер је слобода кретања по целом свету нужно природно право сваког човека (Лукић, 1973, стр. 285).

С обзиром на комплексност појава из којих се састоји и многострукоост утицаја које остварује на појединце и друштво у целини, туризам је друштвени феномен који треба проучавати са различитих аспеката (Тодоровић, 1982, стр. 19). Он са собом повлачи различите последице, не само за туристе који активно учествују у туристичким кретањима, него првенствено за туристичке дестинације и њихово домицилно становништво. Туристички стручњаци су у почетку проучавали углавном позитивне стране туризма, међутим како је туризам прерастао у масовну појаву, дошло је до неких негативних учинака на различита подручја друштвеног живота (Царић, 1990, стр. 36). Повећање броја постојећих и развој нових туристичких дестинација, тежња за достизањем високих профита од стране глобалних хотелских ланаца, туроператора, банкарског и саобраћајног сектора, чини да остваривање конкурентности у туристичком сектору постане комплексно. Са друге стране, светска економска криза, која је почела крајем прве деценије 21. века, као и актуелна питања безбедности, доприносе увећању ризика у пословању у оквиру сектора туризма. Поред тога, у различитим дестинацијама широм света, туризам може постати жртва сопственог развоја уколико се не посвети довољно пажње питању одрживости. Свеобухватно остваривање економске, социјалне и еколошке димензије одрживог развоја туризма је у функцији унапређења

² Живот је такав да нико од нас не треба дуго да се задржава на једном месту, ни у духовном ни у материјалном смислу те речи. Треба мењати место, положај и правце кретања. То нас замара, исцрпљује и чини наш живот немирним и искиданим, али немир је везан са животом, он је један од закона постојања и једно од средстава у борби за одржање. Истинско гостољубље које је дуго живело у нашем народу и још понегде живи, ствар је несумњиво несавремена и застарела, осуђена на пропаст, заједно са патријархалним друштвом, племенским уређењем и старинским начином путовања. Али само по себи оно је величанствено и представља велику тековину у човековој борби против варварства, а за бољи положај човека у свету и боље односе међу људима. То је драгоцен ланац људских услуга и обавеза који је заиста грехота било прекинути. Али тај човечни обичај, који се још одржава понегде на селу, па чак и у варошима, претвара се у трагичан неспоразум када га наши људи погрешно примене на неке странце, нарочито људе из Централне Европе (Андрић, 1976, стр. 100-101, 517). Шилер је дао кључ за боље разумевање тога када је рекао: „Ако хоћеш да познаш себе, погледај како бива код других; ако желиш да познаш друге, погледај у своје рођено срце“ (Станојевић, 2009, стр. 274).

конкурентности туристичког производа у ери глобализације (Витић-Ћетковић и сар., 2012, стр. 48).

2. Правни аспекти туризма

Туристичка привреда је уобичајен израз за економске ефекте које производи потрошња туристичке публике. Туризам се назива „невидљивим извозом”, јер страни купци (туристички посетиоци) троше своја средства у месту понуде роба и услуга, што није случај у класичној спољној трговини где је нужан превоз роба до места потрошње (Група аутора, 1986, стр. 645). Значајну улогу имају посебне узансе у угоститељству. Посебне узансе доносе привредне коморе, берзе и друге асоцијације трговаца. С обзиром на диспозитивну природу, примена узанси може се искључити, изричито или прећутно и то у целини или делимично. Посебне узансе, применом правила односа општег и посебног, имају предност у случају разилажења са општим узансама (Васиљевић, 2006, стр. 17).

Са облигационоправне стране, на подручју туризма развијају се неки специфични правни односи, нарочито у туристичким агенционим и хотелским уговорима. Хотели су угоститељске организације које се првенствено баве пружањем услуге смештаја у својим објектима неодређеном кругу лица уз надокнаду. Угоститељски објекат који престане испуњавати техничке услове не може пословати под називом те врсте објекта.

Хотелијер има следеће обавезе:

- да стави госту на располагање просторије одређене за смештај,
- да му обезбеди уживање услуга за време трајања уговора,
- да му обезбеди сигурност његове личности и
- да на одређени начин преузме чување његових ствари (Група аутора, 1979, стр. 398, 1478).

Остава (*depositum*) је реални уговор *bonae fidei* којим једна странка (депонент или оставилац) даје другој на бесплатно чување неку ствар, а овај (депозитар или оставопримац) се обавезује да ће ствар по истеку рока или на захтев депонента вратити. Уговор има неке сличности са *locatio - conductio operis faciendi* (уговор о делу), јер и тамо неко обавља одређени посао за другог. Овде се посао састоји у чувању ствари. Разлика је у томе што је овај бесплатан и реалан, а онај теретан и консесуалан (Станојевић, 1999, стр. 290).

Угоститељска одговорност је појачана уговорна одговорност. Када гост унесе своје ствари у угоститељски објекат (односно када му ствари унесе особље тога објекта) сматра се да је у том тренутку закључен уговор о остави (о чувању ствари) између доносиоца ствари и угоститељског објекта, односно власника објекта, у погледу ствари које су унесене у угоститељски објекат. Није неопходно да ствари буду унесене у собу одређену за преноћиште госта, довољно је да су оне унесене у просторије рецепције. Чим је ствар изнесена из објекта и предата госту или од њега овлашћеном лицу или је сам гост изнео из објекта, уговор о остави престаје, а тиме и одговорност угоститеља за нестанак и оштећење ствари, тј. чак и пре истека уговора о закупу собе, односно уговора о пансиону (Група аутора, 1979, стр. 1494-1495).

Кривично дело крађе предвиђено је у члану 203. Кривичног законика Србије у групи кривичних дела против имовине.³ Дело се састоји у одузимању туђе покретне ствари од другог, у намери да се њеним присвајањем прибави противправна имовинска корист за себе или другог (Лазаревић, 2011, стр. 678). *Theft act* из 1968. године одређује крађу у члану 1.: „Неко лице одговорно је за крађу ако на нечастан начин присвоји имовину која припада другом лицу, у намери трајног одузимања” (*Theft act* 1968, 2014). У члану 158. Кривичног законика Руске федерације крађа је дефинисана као тајно одузимање туђе имовине. Под овим делом се подразумева противправно присвајање и (или) држање туђе имовине у корист учиниоца или других лица, чиме се наноси штета власнику или другом титулару те имовине (Уголовный кодекс РФ, 2014).

Хотелска крађа није законски већ криминалистички појам. Означава извршење кривичног дела крађе где се као објекат напада појављују хотелски гости, односно њихова имовина. Учиниоци ових дела су најчешће лица која су такође одсела у истом хотелу (што и не мора бити случај) па одузимају новац, накит, драгоцености и друге вредне ствари, штедне књижице, хартије од вредности или путне исправе. Учиниоци ових дела најчешће прате кретање појединих гостију, па по указаној повољној прилици улазе у њихове собе и врше ова кривична дела (Јовашевић, 2006, стр. 801).

Запажена је и „хотелска проституција”, „секс туризам” (облик забаве за мушкарце који путују, организовање „пословних састанака са пратњом”, међународне туристичке агенције које рекламирају „туре за одрасле” нудећи веома младе жене и девојчице са Тајланда и Филипина) (Константиновић - Вилић и сар., 2010, стр. 402).

³ Постоје четири класичне теорије о питању када се крађа сматра довршеном. Према теорији контрeкtације (lat. *contrectatio*, додиривање), за довршену крађу је довољно да је учинилац додирнуо ствар коју намерава украсти. Према теорији апрехензије (lat. *apprehendere*, ухватити, зграбити) тражи се и да ствар буде издвојена и да се држи (нпр. да се стави у џеп, торбу или врећу). Према теорији аблације (lat. *ablatio*, одношење) тражи се и да ствар буде однета с места на коме је одузета. Коначно, према теорији илације (lat. *illatio*, уношење, спремање) меродаван је тренутак када је учинилац склонио ствар на сигурно место. У савременом кривичном праву у основи се прихвата теорија апрехензије, али с одређеним корекцијама (апрехензија уз могућност аблације). Притом су, зависно од ситуације, потребна ближа одређења. Начелно узевши, крађа је довршена када је учинилац одузео туђу покретну ствар, тј. када је стекао такву фактичку власт над ствари да га ранији детентор у томе више не може спречити и да више не може располагати са ствари, осим тако да је поново одузме од учиниоца. Ако се ради о неупадљивим стварима или стварима малог опсега (новчанице, накит, мањи предмети у самопослугама), крађа је довршена када их учинилац стави у одећу или у ташну или их носи на себи. Код великих и тешких предмета, као и предмета који због великог броја захтевају транспорт са места догађаја, крађа је довршена када их је учинилац изнео из простора на којем је пређашњи детентор имао власт или их барем из тог простора може изнети, а да не буде откривен. Ако су ствари скривене у неком простору из којег тек касније треба да буду изнете, крађа је довршена тек њиховим изношењем. Код моторних возила довољно је да их учинилац покрене са места на коме их је пређашњи детентор оставио (Новоселец, 2007, стр. 223-224).

3. Превенција криминала у сфери туризма

Стари сан човечанства је да на самом извору искорени кривично дело, делујући на индивидуу, пределинквента или на средину (Pradel, 2009, стр. 78). Последњих година увећана је медијска и политичка пажња везана за проблем односа туризма и криминала у многим земљама и забринутост у погледу злочина против туриста. У исто време, проблеми туризма везаног за злоупотребу дрога и алкохола, секс туризма и нереди међу туристима истакли су значај кривичних дела и других кршења прописа које врше туристи.

Анализа иностране судске праксе сведочи о томе да се међу кривичним делима извршеним према туристима издвајају: насилне радње (убиство, умишљајно нарушавање здравља различитог степена тежине, злостављање, мучење, претња убиством или тешким нарушавањем здравља), преношење инфекције ХИВ вирусом, трговина људима, крађе, пљачке, разбојништва, превара, изнуда⁴, доношење штете моралу, здрављу туриста, укључујући употребу наркотичних и психотропних супстанци, хипноза, извршење развратних и насилних радњи сексуалног карактера, вређање достојанства и доброг имена туристе (клевета, увреда), незаконито саопштавање личних података туриста⁵, нарушавање неповредивости часног живота туристе и др (Писаревский, 2011).

Туристички криминалитет је врста криминалитета која се врши у време туристичких путовања у туристичкој сезони или везано за туристичку делатност (у хотелијерству, угоститељству и сличним делатностима). У овај појам најчешће се убраја класичан, имовински криминалитет који карактерише масовност испољавања на малом простору или у одређеном временском трајању, брза покретљивост њихових извршилаца, разнолики *modus operandi*. Но, овај појам поред вршења кривичних дела обухвата и друге социјално-патолошке појаве као што су: наркоманија, проституција, коцкање, просјачење, порнографија и сл. Најчешће овај криминалитет има и инострани карактер (било по својству учиниоца, било по својству пасивног субјекта или оштећеног) (Јовашевић, 2006, стр. 740).

Како ће човек у одређеном моменту поступити зависи од много чинилаца: од ситуације у којој се налази, од тога како ту ситуацију опажа и оцењује, од различитих његових особености реаговања на дражи и ситуације – али увек и од за појединца карактеристичних унутрашњих фактора који га покрећу на активност, који ту активност усмеравају и регулишу (Рот, 1990, стр. 191).

⁴ Изнуда и уцена су кривична дела која се одликују великом тамном бројком. Жртве изнуда се често плаше да пријаве извршени деликт, стрепећи од освете криминалаца, док уцењена особа најчешће не жели да пријави уцену, јер би тада морала да обелодани своју тајну или неку другу за част или углед компромитујућу околност чијим откривањем прети уцењивач. Ово је логично, јер да је жртва спремна да поднесе компромитовање, онда би и сама уцена постала беспредметна (Шкулић & Алексић, 2009, стр. 254).

⁵ Под претњом безбедности личних података при њиховој обради у Информационом систему личних података подразумева се целокупност услова и фактора који стварају опасност од некажњеног (укључујући и случајног) приступа личним подацима, услед чега могу настати уништавање, измена, блокирање, ширење персоналних података, а такође и друге некажњене радње при њиховој обради у ИСПП – у.

Треба поменути следеће факторе који омогућају да туристи за време одмора постану погодна мета за преступнике:

- поседовање велике суме новца, а такође и других материјалних вредности [драгоцености, скупочени сувенири и опрема (фото и видео камере и др.)];
- жудња за новим уживањима и жеља да се ризикује, што има за последицу губитак будности, пажње и неадекватну реакцију на потенцијалну и (или) реалну претњу личној безбедности;
- случајеви негативног (негостољубивог, недружељубивог) односа према туристима од стране локалног становништва;⁶
- одсуство жеље туриста да надлежним органима државе (места) привременог боравка саопште кривична дела која се према њима врше, да се не би уплитали у сложене правне процедуре, које могу да спрече или одложе њихов повратак у домовину или да створе друге проблеме.

Кривична дела се најчешће чине у местима где су истовремено присутне потенцијалне жртве, потенцијални преступници и околности које погодују криминалцима. Као примере можемо навести места:

1. масовне навале туриста – путнички терминали на аеродромима, морским лукама, железници, метроима, транзитним зонама или аутобуским линијама између терминала и центра града; велики трговачки центри, плаже и објекти туристичког излагања;
2. места повећане криминалне опасности [места компактног боравка сиромашног и (или) назапосленог становништва, велики индустријски рејони];
3. где влада атмосфера забрањених задовољстава и авантура (ноћни клубови, посебни објекти за забаву, низак ниво контроле од стране органа безбедности, где туристи лако могу остати сами и у апсолутно непознатим околностима).

Занимљиво је да раст броја страних туриста у земљи може умањити број кривичних дела против личности, али зато доприноси порасту кривичних дела против имовине. Осим тога, по мишљењу стручњака, у вези са одређеним позитивним утицајем улазног туризма на опште смањење степена криминала, државне и муниципалне органе не би требало злоупотребљавати оптерећењем туриста и организација туристичке индустрије специјалним повезаним са очувањем личне безбедности у сфери туризма. Те трошкове треба покрити из других извора (Писаревский, 2011).

У савременој литератури међународног приватног права указује се на околност да се држављанство као одлучујућа чињеница сукоба закона постепено повлачи пред домицилом (пребивалиштем), па и резидентством. Данас само САД и Филипини узимају критеријум држављанства приликом одређивања на која се лица распростире пореска обавеза. Раније се наводило да се опорезивање држављана може правдати заштитом права грађана коју држава пружа својим држављанима, али – имајући у виду преовлађујуће становиште у савременој финансијској теорији о оправдању опорезивања, по којем везу политичке природе између држављана и државе потискује *економска повезаност*, - резидентство се данас у највећем броју држава сматра примеренијом одлучујућом чињеницом персоналног карактера. У случају када нека земља ипак узима држављанство за одлучујућу чињеницу, да би

⁶ Енглези су преузели велику одговорност да буду мисионари цивилизације у целом свету, јер их њихов трговачки дух гони да пропутују сва мора и све земље, да успоставе везе с варварским народима, да у њима побуде потребе и да подстакну индустрију, а пре свега да код њих створе услове опхођења, тј. да их наведу да одустану од насиља, да поштују својину и да буду љубазни према странцима (Hegel, 2006, стр. 514).

се утврдило да ли одређено лице подлеже пореској јурисдикцији довољно је установити да ли је оно, у складу са важећим прописима, држављанин те земље или није (Поповић, 2006, стр. 329-330).

Мере друштвене безбедности у сфери туризма укључују акције у области антикриминалне безбедности, супротстављање административним прекршајима који се врше према туристима, а такође и друге мере усмерене на јачање законитости и правног поретка у земљи (месту) привременог боравка туриста.

Очито је да кривична дела која се врше према туристима наносе озбиљан ударац имиџу и атрактивилитету земље привременог боравка (туристичкој дестинацији). Због тога су потпуно оправдане активности појединих влада, које у интересу развоја туризма прописују оштре правне санкције према преступницима који нападају на живот, здравље и имовину туриста. Тако, на пример, у Бразилу, представници власти Рио де Жанеира, који су надлежни за област туризма, предложили су да се донесе нов закон, према коме максимална казна за кривична дела против странаца износи петнаест година лишења слободе, иако се према позитивном бразилском законодавству за пљачку може изрећи казна затвора у трајању од десет година, независно од националности жртве (Писаревский, 2011).

4. Закључак

Туризам и криминал имају много димензија. Криминалци се фокусирају на туристичке дестинације у циљу извршења неких злочина. Некада се догађа да су учиниоци други туристи, али је чешћи случај да кривична дела против туриста врше негостољубиви мештани. Анализирањем структуре туристичког криминалитета уочава се да су доминантна кривична дела која су извршена на штету туриста. Може се стога рећи да туриста по правилу има улогу жртве, а само у изузетним случајевима он је учинилац кривичног дела.

Туристички криминалитет чине криминалне и друге друштвено негативне делатности које се за време туристичке сезоне јављају на туристичком подручју и у којима се као субјекти појављују туристи, односно угоститељско-туристичке организације. Основни циљ превенције туристичког криминалитета је уклањање узрока који доводе до кривичних дела, осигурање мирног и несметаног одмора туристима за време путовања и боравка у туристичкој дестинацији, а посебно пружање пуне заштите њиховој личности и имовини од било каквих напада. То је наведено и у Хашкој декларацији о туризму из 1989. године која говори о мерама које треба предузети како би се заштитили туристи.

Она предвиђа да туристи имају могућност да траже делотворну правну помоћ од националних судова у случају напада на њихову личност и имовину. Према Хашкој декларацији „да би туризам могао нормално да функционише и да се развија, захтева се безбедност домаћих и страних путника и њихове личне својине . . .”. То се може постићи:

- разрадом и спровођењем норми о безбедности које се односе на путовања и туристички боравак;
- информисањем и просвећивањем друштва;
- стварањем институционалних оквира за решавање проблема везаних за безбедност туриста, нарочито у екстремним ситуацијама;
- међународном сарадњом на билатералном, регионалном, међурегионалном и светском нивоу.

Социјална природа криминалитета захтева систематски приступ сузбијању кривичних дела против туриста и сталну интеракцију државе и институција

грађанског друштва. При извршном савету Светске туристичке организације (WTO) формиран је 1994. године Комитет за туристичке услуге који је одговарао за безбедност путника. Исте године WTO је спровела истраживање у 73 државе света на тему: „Безбедност и заштита путника, туриста и туристичких објеката”. На иницијативу WTO, у шведском граду Естерсунду је 1995. године одржана прва Међународна конференција о безбедности туризма и умањењу ризика на путовањима. Резултати истраживања сведоче о томе да специјална туристичка полиција и службе безбедности у великом броју држава обезбеђују знаменитости и објекте које посећују туристи. У више од половине тих земаља ова служба је део државне или муниципалне полиције (Малезија, Египат, Израел и др.). Осим супротстављања криминалитету у сфери туризма (укључујући нарко-криминал) туристичка полиција такође има и функцију обезбеђивања споменика културе и околине, пружања неопходних информација туристима и заштите локалних етничких група. Ипак, само у девет земаља постоје закони на основу којих је формирана туристичка полиција.

Коначан циљ превенције туристичког криминалитета је да се осигура даљи развој туризма. Карактеристике туристичког криминалитета одражавају се и на карактер и организацију превентивне делатности на туристичком подручју. Превенција криминалитета која је раније била усмерена на учиниоце кривичних дела сада се окреће према жртви и настоји утицати на узроке криминалитета који потичу од саме жртве. Таква превенција је нужна када се ради о жртвама туристичког криминала, јер је својство жртве најчешћи критеријум због кога кривично дело постаје туристичко. Стога, превенција у туристичком криминалитету треба бити првенствено усмерена на пружање заштите жртвама туристичких кривичних дела, а то су туристи.

Литература

1. Андрић, И. (1976). *Знакови поред пута*. Сарајево: Свјетлост.
2. Васиљевић, М. (2006). *Трговинско право*. Београд: Правни факултет Универзитета у Београду.
3. Васиљевић, М. (2005). *Компанијско право*. Београд: Правни факултет Универзитета у Београду.
4. Витић-Ћетковић, А., Јовановић, С. & Крстић, Б. (2012). Детерминанте унапређења конкурентности туризма Црне Горе и Србије у условима глобализације. *Економске теме*, 1, 47-62.
5. Група аутора. (1986). *Опита енциклопедија, део трећи*. Београд: Просвета.
6. Група аутора. (1979). *Правна енциклопедија*. Београд: Савремена администрација.
7. Јовашевић, Д. (2006). *Лексикон кривичног права*. Београд: Службени гласник.
8. Константиновић - Вилић, С., Николић Ристановић, В. & Костић, М. (2010). *Криминологија*. Београд: Прометеј.
9. Лазаревић, Љ. (2011). *Коментар Кривичног законика*: Београд: Правни факултет Универзитета Унион у Београду.
10. Лукић, Р. (1973). *Историја политичких и правних теорија*. Научна књига: Београд.
11. Новоселец, П. (2007). *Посебни дио Казненог права*. Загреб: Правни факултет Свеучилишта у Загребу.

12. Писаревский, Е. Л. (2011). *Преступность в сфере туризма*. Преузето 25. марта 2014, са <http://justicemaker.ru/view-article.php?id=15&art=2025>
13. Поповић, Д. (2006). *Пореско право, Општи део*. Београд: СЕКОС ИН.
14. Pradel, J. (2009). *Компаративно кривично право - санкције*. Београд: Правни факултет Универзитета у Београду.
15. Рот, Н. (1990). *Опита психологија*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
16. Станојевић, В. (2009). *Трагедија генија*. Београд: Обрадовић.
17. Станојевић, О. (1999). *Римско право*. Београд: Правни факултет - Центар за публикације.
18. Тодоровић А. (1982). *Социологија туризма*. Београд: Привредна штампа.
19. *Theft act 1968*. Преузето 20. марта 2014, са <http://www.lawteacher.net/PDF/TA%201968.pdf>
20. *Уголовный кодекс РФ*. Преузето 20. марта 2014. са <http://www.ukru.ru/code/08/158/>
21. Hegel, G. W. F. (2006). *Филозофија историје*. Београд: Федон.
22. Царић, А. (1990). Туризам и криминалитет. *Зборник радова Правног факултета у Сплиту*, 1, 35-48.
23. Шкулић, М. & Алексић, Ж. (2009). *Криминалистика*. Београд: Правни факултет – Центар за издаваштво и информисање.

Примљено: 13.05.2014. Прихваћено: 30.05.2014.